

УПУТСТВО ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовео комисију</p> <p>На основу члана 127 Статута Филолошког факултета Универзитета у Београду и члана 128 Закона о високом образовању, Наставно-научно веће на седници одржаној 19. априла 2017. године донело је одлуку (одлука бр. 1083/1 од 08.05.2017. године) да се образује Комисија за преглед и оцену докторске дисертације коју је мр Тарик Дуран предао под насловом „Топоними турског порекла у Србији“.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Др Мирјана Теодосијевић, редовни професор, ужа научна област Туркологија, предмет Турски језик и књижевност; 21.06.2005. године, Филолошки факултет Универзитета у Београду.2. Др Ксенија Ајкут, ванредни професор, ужа научна област Туркологија, предмет Турски језик и књижевност; 27.11.2012. године, Филолошки факултет Универзитета у Београду3. Др Срђан Катић, виши научни сарадник, ужа научна област Историја Балкана у време Османског царства, 25.05.2011. године, Историјски институт, Београд
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Тарик, Дургут, Дуран</p> <p>2. Датум рођења, општина, република: 23. јануар 1983, Визе (Киркларели / Турска).</p> <p>3. Датум одбране, место и назив магистарске тезе: 6.06.2009, Филолошки факултет, Београд, <i>Презимена турског порекла у Србији</i></p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: Туркологија</p>
<p>III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p>
<p><i>Топоними турског порекла у Србији</i></p>
<p>IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p>
<p>Докторска дисертација Тарика Д. Дурана обухвата 181 страну компјутерски сложеног текста, не рачунајући изјаве о ауторству. Дисертација је после апстракта на српском и енглеском језику, рашчлањена у осамнаест поглавља, и то:</p> <p>1. Увод; 2. О топономастичким истраживањима; 3. Семантичка класификација топонима; 4. Структурална класификација топонима; 5. Фонетско-морфолошке катактеристике топонима турског порекла; 6. Ороними; 7. Хидроними; 8. Ојконими; 9. Антропонимски топоними; 10. Етнимски топоними; 11. Фитонимски топоними; 12. Зоонимски топоними; 13. Географски топоними; 14. Урбанонимски топоними; 15. Топономастикон; 16. Закључак; 17. Извори; 18. Литература</p>
<p>V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:</p>
<p>Поглавље 1 (Увод): У уводном делу дат је кратак преглед ширења турско-исламског утицаја за време владавине Турака Османлија на Балкану од 14. до 19. века. Османлије су оставиле дубок траг у Србији у свим сферама политичког, верског, друштвеног и културног живота. У том периоду долази до језичког контакта два структурално различита језика што је довело до продирања великог броја турских речи у српски језички фонд. С обзиром на то да су ти утицаји најочигледнији у топонимији, докторанд се определио да утврди и анализира топономастичке трагове османлијске владавине у Србији.</p> <p>Следи Поглавље 2 (О топономастичким истраживањима) које има два потпоглавља: 2.1. Кратак преглед топономастичких истраживања у Југославији, Србији и Турској и 2.2.</p>

Антропогеографска слика Србије. У првом потпоглављу докторанд се бави представљањем најзначајних момената у развоју српске ономастике и наводи значајна дела турских ономастичара који се баве различитим аспектима топонимије, између осталог и балканском топонимијом. У другом потпоглављу докторанд истиче да је Србија у антрополошком смислу богата земља која поседује карактеристике Балканског полуострва, простор на коме вековима заједно живи више народа и етничких зједница различитог порекла. Постојећа мултикултуралност се одразила и на именовање места.

У Поглављу 3 (Семантичка класификација топонима) су за потребе истраживања дате дефиниције појмова из ономастике који се користе у раду ради њиховог прецизнијег одређења. У потпоглављу 3.2. извршена је подела топонима према географским објектима које именују и који су детаљније анализирани у осталим поглављима рада.

Поглавље 4 (Семантичка класификација топонима) се састоји из два потпоглавља. У потпоглављу 4.1. Апелативи турског порекла који учествују у образовању топонима, докторанд је на испитиваном подручју утврдио постојање већег броја географских термина турског порекла (нпр. ада, башта, корија, махала и др) као и именице различитог значења (нпр. хан, сокак, ћуприја и др) којима се граде једночлани и двочлани топоними. У потпоглављу 4.2. дата је структура турских топонима. У погледу морфолошке структуре топоними су подељени на једночлане, композите, двочлане и трочлане. Посебно су обрађени композитни топоними образовани додавањем турских суфикаса, а посебно топоними образовани додавањем српских суфикаса. Најдетаљније су анализирани двочлани топоними посесивног или дескриптивног значења. Они су структурално најразноврснији и најмногобројнији у сакупљеном корпусу.

У Поглављу 5 (Фонетско-морфолошке карактеристике топонима) потпоглавље 5.1. се бави природом и пореклом турцизама. Докторанд истиче да је у раду за турске речи, без обзира на њихову етимологију, коришћен општеприхваћени термин турцизми. Приликом преузимања, турцизми су попримили фонетско-морфолошке карактеристике српског језика како би се уклопили у његову структуру. Турцизми нису усвајани према утврђеним фонетским правилима већ онако како их је српски народ слушао, тако да постоје разлике у изговору неких фонема и у акцентима. У потпоглављу 5.2. Фонетско-морфолошке карактеристике топонима турског порекла, систематизовано је понашање турских фонема у системима везаним за промену облика приликом творбе топонима турског порекла. У овом делу су дати примери топонима који су ушли у српски језик без икаквих измена у изговору, топоними настали дисимилацијом вокала и консонаната, као и топоними настали додавањем гласова или слогова.

У Поглављу **6** су обрађени ороними, који су заједно са хидронимима област која је најчешћа тема топономастичких истраживања. Ради детаљније анализе подељени су на хидронимске орониме, ојконимске орониме, антропонимске орониме (антропонимске орониме изведене од личних имена и антропонимске орониме изведене од презимена), етнонимске орониме, фитонимске орониме, географске орониме, зоонимске орониме и специфичне орониме.

Поглавље **7** је подељено на следећа потпоглавља: 7.1. Лимноними; 7.2. Потамоними; 7.3. Хелоними; 7.4. Оронимски хидроними; 7.5. Ојконимски хидроними; 7.6. Антропонимски хидроними; 7.7. Етнонимски хидроними; 7.8. Фитонимски хидроними и 7.9. Зоонимски хидроними.

У Поглављу **8** докторанд се бави ојконимима. У Србији има много ојконима турског порекла, посебно назива села и заселака, чија су значења одавно заборављена или погрешно протумачена.

Поглавље **9** (Антропонимски топоними) доноси приказ топонима антропонимског порекла изведених из муслиманских – турских имена који се користе у географији Србије. Објашњене су фонетске промене до којих долази при преузимању турских антропонима, хипокористика и других варијанти личних имена.

Поглавље **10** (Етнонимски топоними) се састоји из следећих потпоглавља: Етнонимски ороними, Етнонимски хидроними, Етнонимски ојконими, Етногеографски топоними и Етноурбанонимски топоними. Из сакупљених етнонимских топонима сазнајемо који су турски народи живели и оставили дубок траг на простору данашње Србије.

У Поглављу **11** су класификовани и обрађени фитонимски топоними којих нема много, али су значајни јер су настали од турцизама који су шире познати у свакодневном говору.

У Поглављу **12** (Зоонимски топоними) докторанд се бави малобројним зоонимима који, по његовом мишљењу, нису преузети директно из турског језика већ су настали из лексикализованих патронима.

Поглавље **13** (Географски топоними) пружа податке о топонимима насталим од турских географских термина (као што су на пример ада, ђердап, јаруга, јарак, сурдук и др.) као и српских (брдо, поље, гај и др.) који са речима турског порекла граде двочлане топониме.

У Поглављу **14** (Урбанонимски топоними) посебно су обрађени астионими, градски хороними, годоними, агороними и дромоними.

Поглавље **15** (Топономастикон) је кључно и најобимније поглавље рада. У топономастикону су дата значења и основни подаци о сакупљеним локалитетима. Из основног значења преко три стотине топонима изведено је преко осам стотина назива топонима турског

порекла на територији Србије.

У Поглављу **16** (Закључак) сумирани су резултати истраживања.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. „Етимологија презимена изведених из турских назива занимања, верских и војних појмова“ (Etymology of Surnames Derived from Turkish Names of Occupation, Religious and Military Names). *Језик и Друштво*, International Conference Phiological Research Today (Филолошка истраживања данас), Филолошки факултет у Београду, 26-27. новембра 2010.

2. „Branislav Nuşiç’in ‘Ramazan Geceleri’ Hikayelerindeki Türkçe (Oryantal) Unsurlar“. Turkish (Oriental) Elements in Branislav Nusic’s Stories ‘Nights of Ramadan’. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, 17-19 Mayıs 2013, Saraybosna, Bosna Hersek. Bildiri Kitabı II, International Burch University, 477-482.

3. Хибридни топоними влашко – турског топонимастичког састава у Тимочној Крајини“ (Hybrid Toponyms of Vlach – Turkish Toponymastic Composition in the Timok Region) XV International Conference on Minority Languages (Minority languages in education and language learning: challenges and new perspectives), Филолошки факултет у Београду. (рад у штампи)

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Приликом израде докторске дисертације „Топоними турског порекла у Србији“ остварени су постављени циљеви истраживања, па рад Тарика Дурана представља солидан допринос српско-турској ономастици, заправо топономастици, јер је Србија због свог географског положаја одувек била поприште важних историјских догађаја, простор на коме су боравили различити народи и етничке заједнице, а запоседали га и разни освајачи. Све ово је оставило дубок траг не само на њен културни живот већ и у њеној топонимији. Освојивши за време Османлија Балканско полуострво, Турци Османлије су затекли два топонимска слоја – један пресловенског, супстратног порекла (грчко-византијски, илирско-трачки, илирско-келтски, романски) и други млађи, словенски стратум. Приликом истраживања супстратне топонимије дошло се до одређених етно-језичких сазнања корисних за историју лингвистике. У том контексту, у дисертацији су забележени географски појмови турског порекла, извршена је њихова класификација и дата фонетско-морфолошка анализа турцизама. Иако у Србији постоји мањи број радова који се баве топонимијом турског порекла, она, ипак, раније није систематски изучавана нити анализирана. Докторанд је у раду, већ на почетку, дао кратак али користан преглед дефиниција, разумевања и задатака ономастике као целине и у српској и турској науци. Значајно је то што је овај рад настао коришћењем знања оба језика, српског и турског.

У структуралној класификацији топоними су подељени на једночлане, композите, двочлане и трочлане. Значајан допринос за будућа топономастичка истраживања представља листа утврђених апелатива турског порекла који учествују у образовању двочланих топонима. У одељку у коме су дате фонетско-морфолошке карактеристике топонима турског порекла, објашњено је шта се подразумева под појмом турцизам и до каквих промена долази приликом преузимања турских речи, односно формирања топонима. Оваква анализа топонима је значајна и за историју српског језика јер показује степен његове интерференције са турским језиком.

Мада се у литератури често наводи да Османлије нису вршили преименовања назива места брисањем затечене топонимије, на основу овог истраживања утврђено је да су Турци, мада у мањој мери, ипак вршили и преименовања неких назива места. Међутим, када су Османлије у освојеним земљама подизали утврђења, давали су им и своје називе, од којих су многи нестали повлачењем Османлија са ових простора, али има доста и оних који су сачувани до данашњих дана.

Ово истраживање је потврдило да поред домаћих топономастичких структура, у Србији постоји и велики број топономастичких структура турског порекла које се користе у свом изворном облику или су адаптиране у складу са језичким системом српског језика и његовим лингвистичким стандардима. Рад пружа потпуне и валидне податке о топономастичким траговима османлијске

владавине на овим просторима, који се испољавају кроз непромењене морфолошке структуре из турског језика, топонимске синтагме или суфиксалне структуре.

Рад је указао на то и због тога ово истраживање, утврђивање и проучавање топонимије турског порекла са лингвистичко-топономастичког становишта на територији Србије, која је више векова била под хегемонијом Османлијске државе, неће показати само дубок топонимски утицај турског на српски језик, већ ће дати и драгоцене историјске, географске, етнолошке, а понекад и антрополошке податке и резултате. Ако се сагледају ствари до краја, види се да су турски топоними имали своју географску границу, омеђен простор у Србији, и да се ређе срећу у регији Војводине.

Грађа је ексцерпирана, пре свега, из топографских карата и других извора наведених у 17. поглављу. Овај богат социолингвистички ресурс требало би да буде основ за израду једног обимнијег топономастикона који би представљао значајан допринос како српској тако и турској ономастици.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА НАПОМЕНА:

Топоними су веома важни за историју, културу и географију једнога народа. У свету који се мења, природно је да се мењају и називи неких места или да временом подлежу фонетским променама, односно да се преносе на неки нови простор или се делимично или потпуно мењају уколико падну под власт неког другог народа или културе. Рад је указао на то и због тога ово истраживање, утврђивање и проучавање топонимије турског порекла са лингвистичко-топономастичког становишта на територији Србије, која је више векова била под хегемонијом Османлијске државе, показује не само дубок топонимски утицај турског на српски језик, већ даје и драгоцене историјске, географске, етнолошке, а понекад и антрополошке податке и резултате.

Треба истаћи, што и чини аутор овога рада, да су сви у раду обједињени топоними стари језички споменици који су више од једног века остали имуни на све друштвене промене и урбанизацију. Они својим постојањем сведоче о снажном турском језичком наслеђу и у сфери топономастике и корисни материјал су за изучавање топономастике и израду топономастикона за историјски период који је временски оквир овог рада. Израдом, акрибичном и зналачком, овога рада Тарик Дуран је дао озбиљан допринос бољем разумевању и указао на распрострањеност топонима турског порекла, обогатио српску топономастику обухвативши све врсте топонима. Оно што треба истаћи у овом раду, јесте да је турским топонимима аутор приступио са чисто лингвистичког, граматичког становишта и за то му припада пионирска заслуга.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, Комисија, у најбољем уверењу, предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета да прихвати извештај и упути га Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду, како би кандидат Тарик Д. Дуран био позван на усмену одбрану рада „Топоними турског порекла у Србији“.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. _____
Проф. др Мирјана Теодосијевић, Филолошки факултет,
Београд
2. _____
Проф. др Ксенија Ајкут, Филолошки факултет, Београд
3. _____
Др Срђан Катић, виши научни сарадник, Историјски
институт у Београду